

پیش بینی پیشرفت تحصیلی براساس مؤلفه‌های سازگاری در دانش آموزان

دکتر محمدرضا تمنائی فر^۱

اعظم منصوری نیک^۲

چکیده

پیشرفت تحصیلی از شاخص‌های مهم ارزیابی نوجوانان در مدرسه است و می‌تواند با عوامل بسیاری از جمله سازگاری مرتبط باشد. پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه‌ی پیشرفت تحصیلی و مؤلفه‌های سازگاری در دانش آموزان انجام گرفته است. نمونه‌ی پژوهش شامل ۳۸۰ دانش آموز دختر و پسر دبیرستانهای شهر کاشان بود که به روش نمونه گیری خوشه‌ای انتخاب شدند. به منظور جمع آوری اطلاعات از پرسشنامه‌ی سازگاری بل استفاده گردید. جهت تجزیه و تحلیل داده ها آزمون همبستگی پیرسون، تحلیل رگرسیون گام به گام و آزمون تفاوت میانگینها محاسبه شد. نتایج نشان داد که بین پیشرفت تحصیلی، سازگاری در خانه و سازگاری تحصیلی دانش آموزان دختر ارتباط معناداری وجود دارد. همچنین نتایج نشان داد که بینپیشرفت تحصیلی و سازگاری تحصیلی دانش آموزان پسر

^۱ - استادیار گروه روان شناسی دانشگاه کاشان

tamannai@kashanu.ac.ir

^۲ - کارشناسی ارشد روان شناسی دانشگاه کاشان

a_mansourinik@yahoo.com

ارتباط معناداری وجود دارد. نتایج بیانگر این بود که بین سازگاری هیجانی و سازگاری سلامت دانش آموزان دختر و پسر تفاوت معناداری وجود دارد. با توجه به اهمیت مجموعه عوامل خانوادگی و آموزشی مرتبط با سازگاری و عملکرد تحصیلی، لازم است والدین و مربیان دربارهی ویژگیهای نوجوانان شناخت کافی داشته باشند و با افزایش آگاهی نوجوانان به ارتقای مهارتهای سازگاری کمک نمایند.

کلیدواژه‌ها: پیشرفت تحصیلی، سازگاری، سازگاری در خانه، سازگاری تحصیلی

مقدمه

سازگاری جریانی است که در آن فرد برای وفق دادن خود با فشارهای بیرونی و درونی تلاش می‌کند (رید - ویکتور، ۲۰۰۴). لازاروس و فولکمن (۱۹۸۴) برای سازگاری مدلی را پیشنهاد می‌کنند که یک چهارچوب ارزیابی شناختی است و در آن سازگاری شامل تغییرات شناختی پایدار و کوشش برای مدیریت تقاضاهای درونی و بیرونی است. آنها به مکانیسم‌های سازگاری تکوینی (Process adjustment) و سازگاری اکتسابی (adjustment) (Achievement) اشاره می‌کنند. به نظر آنان سازگاری تکوینی روشی است که طی آن از کوششهای شناختی برای کنار آمدن با خواسته‌های محیطی استفاده می‌شود، در حالی که در سازگاری اکتسابی از کوششهای رفتاری برای سازگار شدن با محیط استفاده می‌شود. لازاروس سازگاری تکوینی را بیشتر به عنوان ارزیابیهای شناختی متمرکز بر مسأله و متمرکز بر مسائل هیجانی تعریف می‌کند. در سازگاری متمرکز بر مسأله، افراد ارزیابیهای شناختی را برای تعیین رفتارها، برای حل مسأله یا کاهش استرس همراه با محیط به کار می‌برند. در سازگاری متمرکز بر مسائل هیجانی، فرایند ارزیابی شناختی همراه با تغییر و تعبیر از محیط ایجاد می‌شود، اگر این فرایند ارزیابی کمک کند تا افراد رفتارهایی را به کار برند که آنها را با محیط سازگار کند، در واقع نشان دهنده‌ی استفاده‌ی موازی از سازگاری اکتسابی و تکوینی است (فلورشمیم، ۱۹۹۳). مفهوم سازگاری دارای ابعاد گسترده‌ای است. فوکو و گروبلار (Fouché & Grobelaar، ۱۹۸۳، به نقل از نل، ۲۰۰۵) سازگاری را فرایندی پویا می‌دانند که به واسطه‌ی آن فرد تلاش می‌کند تا نیازهای درونی خود را به واسطه‌ی پاسخهای رشد یافته، کار آمد و سالم ارضا نماید. در حالیکه به طور همزمان با تقاضاهای محیط مقابله می‌کند تا رابطه‌ای هماهنگ بین خود و محیط ایجاد کند. آنان برای سازگاری یازده مؤلفه در نظر گرفته اند که در چهار زمینه‌ی اصلی طبقه بندی می‌شوند: روابط فردی، روابط خانه، روابط اجتماعی و روابط رسمی.

۱. روابط فردی که شامل پنج مؤلفه‌ی اعتماد به نفس، عزت نفس، خود کنترلی، سطح عصبانیت و سلامت است. ۲. روابط خانه که به ارتباطهایی اشاره دارد که فرد به عنوان یک عنصر وابسته به خانواده و محیط خانه آنها را تجربه می‌کند. این حوزه شامل دو مؤلفه‌ی تأثیرات خانواده و آزادی فردی می‌باشد. درجه‌ای که یک فرد از عواملی چون موقعیتش در خانواده، میزان با هم بودن خانواده، ارتباطات بین والدین و وضعیت اقتصادی - اجتماعی خانواده تأثیر می‌پذیرد، در مؤلفه‌ی تأثیرات خانواده منعکس می‌شود. آزادی فردی با دامنه‌ای از احساسات فردی مرتبط است که به وسیله‌ی والدین محدود نمی‌شود. ۳. روابط اجتماعی به روش مشغول بودن فرد در رابطه‌های غیر رسمی و همساز با محیط اجتماعی اشاره می‌کند. این زمینه‌ی سازگاری از سه مؤلفه تشکیل شده است. جامعه پذیری عام که به میزان درون گرایی و برون گرایی فرد اشاره دارد و جامعه پذیری خاص که با میزان نیاز فرد به تعامل اجتماعی نزدیک با یک فرد خاص مرتبط است. سومین مؤلفه نیز حس اخلاقی است که میزان احساسات فرد را به تعهدات رفتاری وی به هنجارهای اجتماعی پذیرفته شده نشان می‌دهد. ۴. زمینه‌ی روابط رسمی که به ارتباطات در موقعیتهای رسمی اشاره دارد. این زمینه‌ی سازگاری دامنه‌ی موفقیت فرد را در ارتباطات رسمی با دیگران در مدرسه، دانشگاه یا محل کار خود در بر می‌گیرد.

مؤلفه‌های این چهار زمینه‌ی سازگاری، مؤلفه‌های الگوی زیستی - روانشناختی - اجتماعی را شامل می‌شوند. در این الگو مؤلفه‌ی سلامت در حوزه‌ی روابط فردی، مؤلفه‌ی زیست شناختی است. در حالیکه چهار مؤلفه‌ی دیگر مؤلفه‌های روانشناختی محسوب می‌شوند. زمینه‌های روابط خانه، اجتماعی و رسمی نیز مؤلفه‌ی اجتماعی این الگوی سه بخشی می‌باشند (نل، ۲۰۰۵).

سازگاری فرایندی است که برآیند تأثیر عوامل فردی، خانوادگی و محیطی می‌باشد و پدیده‌ای تک علیتی محسوب نمی‌گردد (زکی، ۱۳۸۹). اسلوبوسکایا، سافرونوا، و ویندل (۲۰۰۵) معتقدند از جمله عوامل درونی موثر بر سازگاری می‌توان به ویژگی‌های شخصیتی اشاره کرد. به طوریکه ویژگی‌های شخصیتی با مشکلات روانشناختی مرتبط بوده و می‌تواند میزان سازگاری فرد را پیش بینی کند.

عوامل خانوادگی نقش ویژه‌ای در سازگاری نوجوانان دارند. تفاوت در تجارب خانوادگی افراد می‌تواند در طول زمان تفاوت‌های فردی را در سازگاری پدید آورد. به این معنا که دلایل سازگاری افراد ممکن است به تجربه‌ی گذشته مربوط باشد نه به تأثیرات محیط کنونی. رفتار حساس گونه (تشخیص به موقع پاسخ و پاسخ دادن به فرزند) و همکاری کننده‌ی والدین (همانگ کردن رفتار با نیازهای فرزند و برقراری ارتباط در لحظات مورد نیاز) مبنای اطمینان بخشی را برای فرزند به وجود می‌آورد که تفاوتها را از بین می‌برد و رفتار سازگار را تشویق می‌کند (روشنایی، ۱۳۸۸). مشکلات اقتصادی، حوادث

منفی زندگی، آشفتگی خانواده و بی ثباتی در رفتار والدین از شناخته شده ترین عوامل خطر برای سازگاری نوجوانان هستند (کانگر و همکاران، ۱۹۹۴). میزان رضایت مادر از نوجوان در سازگاری درونی وی سهم بسزایی دارد. سازگاری بیرونی نوجوان نیز تحت تأثیر کیفیت محیط خانوادگی است (جیمز، دیکویک، و هیدالگو، ۲۰۰۹). به اعتقاد تیلور و لوپز (۲۰۰۵) مدیریت فعالیتهای خانواده اعمال روزانه خانواده و انتظارات والدین از پیشرفت نوجوانان، با مشکلات رفتاری فرزندان در مدرسه رابطه‌ی منفی دارد. کومپرینک، دارنل و آوارز- جیمز (۲۰۰۸) معتقدند چنانچه والدین در فعالیتهای مرتبط با مدرسه‌ی فرزندان خود نظیر انجام تکالیف، فعالیتهای فوق برنامه و انتخاب کلاس بیشتر شرکت کنند میزان سازگاری تحصیلی فرزندانشان افزایش می‌یابد. به اعتقاد پالوک و لمبورن (۲۰۰۶) سازگاری تحصیلی شامل روابط گرم و محبت آمیز معلم، نگرش دانش آموزان نسبت به مدرسه، عقاید آنان نسبت به اهمیت مدرسه در موفقیت آینده، احساس غرور از انجام موفقیت آمیز تکالیف و معدل نمرات درسی می‌باشد. نتایج پژوهش آنان بر روی گروهی از نوجوانان نشان داد که سازگاری تحصیلی با پذیرش، کنترل رفتاری و کنترل روانشناختی والدین و حمایت خانواده مرتبط است.

پژوهش‌ها نشان داده اند خودآگاهی، همدلی، مسئولیت‌پذیری، توانائی مقابله با هیجانات و مقابله با استرس، توانائی تفکر خلاقانه و نقادانه و افزایش برقراری ارتباط مؤثر و سازنده در روابط میان فردی از پیامدهای مطلوب آموزش مهارتهای زندگی است که ارتقاء این توان‌مندی‌ها نیز سبب افزایش رفتارهای سازگار آنها می‌گردد (رحیمیان بوگر و همکاران، ۱۳۸۶). در پژوهشی که توسط عمیدنیا و همکاران (۱۳۸۹) بر روی دانشجویان دختر انجام گرفت نتایج نشان داد مهارت ابراز وجود باعث افزایش میزان سازگاری فردی و اجتماعی می‌شود. نتایج پژوهش بیکر (۲۰۰۳) نشان داد که مهارت حل مسأله پیش بین مهمی برای سازگاری روانی - اجتماعی دانشجویان است.

پژوهشهای متعددی نشان داده اند عوامل آموزشگاهی با سازگاری دانش آموزان مرتبط است. نتایج پژوهش آذین و موسوی (۱۳۹۰) نشان داد که بین عملکرد دبیران، امکانات آموزشگاه و سبک مدیریت با سازگاری اجتماعی دانش آموزان ارتباط معناداری وجود دارد. ارتباط مثبت معلم - دانش آموز و سبک آموزشی یادگیرنده محوره سازگاری بیشتر دانش آموزان در سه بعد هیجانی، اجتماعی و آموزشی منجر می‌شود (امین خندقی و فراست، ۲۰۱۱). همچنین راهبردهای یادگیری خود تنظیمی، اضطراب امتحان، خودکارآمدی تحصیلی (کازان، ۲۰۱۲؛ لنت و همکاران، ۲۰۰۹) و حمایت‌های محیطی (لنت و همکاران، ۲۰۰۹) پیش بینی کننده‌ی سازگاری تحصیلی می‌باشند.

از سوی دیگر سازگاری موجب شکل گیری برخی پدیده‌های فردی و اجتماعی است و بر سایر فرایندها و موضوعات نیز تأثیر می‌گذارد (زکی، ۱۳۸۹). نتایج پژوهشها بر روی دانشجویان نشان داده که

سازگاری روانی - اجتماعی در پیش بینی عملکرد تحصیلی آنان سهم بسزایی دارد (بیکر، ۲۰۰۳). سازگاری هیجانی و اجتماعی دانش آموزان در بافت آموزشی مدارس در موفقیت تحصیلی آنان نقش مهمی دارد. اشکال در فرایندهای یادگیری و نگرشهای منفی نسبت به مدرسه (چن، روبین، و لی، ۱۹۹۷) می‌تواند در پذیرش یا طرد همسالان تأثیر گذارد و منجر به رفتارهای خشونت آمیز و مخرب در مدرسه شود و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان را مختل سازد (دی روسیر و مرکز، ۲۰۰۹؛ چن و همکاران، ۱۹۹۷).

پیشرفت تحصیلی از شاخص‌های مهم ارزیابی نوجوانان در مدرسه است و با عوامل متعددی مرتبط می‌باشد. در پژوهش حاضر رابطه‌ی پیشرفت تحصیلی با مؤلفه‌های سازگاری در دانش آموزان مورد بررسی قرار گرفته و فرضیه‌های زیر مطرح شده است:

بین پیشرفت تحصیلی و مؤلفه‌های سازگاری ارتباط معناداری وجود دارد. بین مؤلفه‌های سازگاری دانش آموزان دختر و پسر تفاوت معناداری وجود دارد.

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نوع توصیفی - همبستگی است. جامعه‌ی مورد نظر در این پژوهش عبارت از کلیه‌ی دانش آموزان دختر و پسر مقطع متوسطه‌ی شهر کاشان در سال تحصیلی ۹۱-۱۳۹۰ می‌باشد. از این تعداد ۳۸۰ دانش آموز دختر و پسر به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای انتخاب شدند.

به منظور جمع‌آوری اطلاعات از پرسشنامه‌ی سازگاری بل (Bell Adjustment Inventory) استفاده شد. این پرسشنامه توسط بل در سال ۱۹۶۱ تدوین گردید. این پرسشنامه‌ی ۱۶۰ سؤالی، ۵ بعد سازگاری را در بر می‌گیرد که عبارتند از: سازگاری در خانه، سازگاری سلامت، سازگاری اجتماعی، سازگاری هیجانی و سازگاری شغلی (تحصیلی). نمرات بالا در هر یک از این ابعاد نشانگر سازگاری نامطلوب و نمرات پایین معرف سازگاری مطلوب می‌باشد. بل (۱۹۶۲) ضرایب اعتبار را برای خرده مقیاسهای سازگاری در خانه، سازگاری بهداشتی، سازگاری اجتماعی، سازگاری هیجانی و سازگاری شغلی (تحصیلی) و برای کل آزمون به ترتیب ۰/۹۱، ۰/۸۱، ۰/۸۸، ۰/۹۱، ۰/۸۵ و ۰/۹۴ گزارش کرده است. این پرسشنامه توسط بهرامی (۱۳۷۱) پس از ترجمه و ویرایش بر روی ۲۰۰ نفر به صورت تصادفی اجرا شد. اعتبار این آزمون با روش آلفا کرونباخ محاسبه گردید و ضریب آلفا کرونباخ ۰/۸۹ به دست آمد. در پژوهش دیگری که در سال ۱۳۷۴ بر روی تعدادی از دانشجویان شاغل به تحصیل در مقطع کارشناسی ارشد دانشگاه مشهد صورت گرفت، اعتبار آزمون ۸۰ سؤالی بل با روش ضریب آلفا کرونباخ ۰/۸۸ به دست آمد (به نقل از فتحی آشتیانی، ۱۳۸۸). در پژوهش حاضر نیز اعتبار این پرسشنامه با روش آلفا کرونباخ، ۰/۹۲ به دست آمده است.

روش تجزیه و تحلیل داده ها

تحلیل داده‌های این پژوهش، در سطح توصیفی شامل محاسبه‌ی فراوانی، میانگین و انحراف معیار بود و در سطح استنباطی، به منظور تعیین رابطه‌ی بین پیشرفت تحصیلی و ابعاد سازگاری از ضریب همبستگی پیرسون و جهت تعیین سهم نسبی هریک از ابعاد سازگاری در تبیین پیشرفت تحصیلی از رگرسیون چند متغیره به روش گام به گام استفاده گردید. همچنین جهت مقایسه‌ی دانش آموزان دختر و پسر در ابعاد سازگاری از آزمون تفاوت میانگین‌ها استفاده شد.

نتایج

جدول ۱ ضرایب همبستگی بین پیشرفت تحصیلی و ابعاد سازگاری در دختران و پسران را نشان می‌دهد.

جدول ۱. ماتریس همبستگی بین پیشرفت تحصیلی و مؤلفه‌های سازگاری در دانش آموزان دختر و پسر

متغیرها	جنسیت	M	SD	سازگاری در خانه	سازگاری هیجانی	سازگاری سلامت	سازگاری اجتماعی	سازگاری تحصیلی
پسر		۱۷/۷۸۷	۱/۵۹۶	-۰/۱۱	-۰/۰۹	۰/۰۱۳	-۰/۰۲۰	** -۰/۲۰
پیشرفت تحصیلی	دختر	۱۷/۹۸۳	۱/۵۹۶	** -۰/۱۸	۰/۰۵	-۰/۰۰۶	۰/۰۵۶	* -۰/۱۷

** $P < ۰/۰۱$ * $P < ۰/۰۵$

طبق این جدول در پسران بین پیشرفت تحصیلی و سازگاری تحصیلی همبستگی منفی معنادار ($r = -۰/۲۰$ و $P < ۰/۰۱$) وجود دارد. در دختران بین پیشرفت تحصیلی و سازگاری در خانه ($r = -۰/۱۸$ و $P < ۰/۰۱$) و بین پیشرفت تحصیلی و سازگاری تحصیلی همبستگی منفی معنادار ($r = -۰/۱۷$ و $P < ۰/۰۵$) وجود دارد (لازم به ذکر است نمرات پایین نشان دهنده‌ی سازگاری بیشتر است).

جدول ۲. نتایج تحلیل رگرسیون گام به گام مؤلفه‌های سازگاری جهت پیش بینی پیشرفت تحصیلی در دانش آموزان دختر و پسر

متغیر ملاک	جنسیت	متغیر پیش بینی کننده	B	β	t	R	R ²	R ² تعدیل شده	تغییرات R ²	سطح معناداری
پسر	پیشرفت تحصیلی	سازگاری تحصیلی	-۰/۰۶۸	-۰/۱۹۹	-۲/۱۸۵	۰/۱۹۹	۰/۰۳۹	۰/۰۳۵	۰/۰۳۹	۰/۰۰۵
		مقدار ثابت	۱۸/۵۴		۶۴/۴۰					۰/۰۰۰
دختر	پیشرفت تحصیلی	سازگاری در خانه	-۰/۰۴۷	-۰/۱۸۴	-۲/۶۳	۰/۱۸۴	۰/۰۳۴	۰/۰۲۹	۰/۰۳۴	۰/۰۰۹
		مقدار ثابت	۱۸/۴۲		۹۱/۴۰					۰/۰۰۰

همانطور که در جدول ۲ مشاهده می‌شود نتایج تحلیل رگرسیون نتایج نشان می‌دهد که در پسران سازگاری تحصیلی پیش بینی کننده معنادار پیشرفت تحصیلی است و ۰/۰۳۹ پراکندگی پیشرفت تحصیلی را تبیین می‌کند. در دختران سازگاری در خانه پیش بینی کننده معنادار پیشرفت تحصیلی است و ۰/۰۳۴ از پراکندگی پیشرفت تحصیلی را تبیین می‌کند. لازم به ذکر است که سایر ابعاد سازگاری از معادله رگرسیون حذف شده اند.

جدول ۳. نتایج آزمون t جهت مقایسه‌ی مؤلفه‌های سازگاری دانش آموزان دختر و پسر

متغیر	جنسیت	میانگین	انحراف استاندارد	t	سطح معناداری
سازگاری در خانه	دختر	۹/۴۴	۶/۲۶	۰/۵۵۶	۰/۵۷۸
	پسر	۹/۷۹	۶/۳۲		
سازگاری هیجانی	دختر	۱۵/۶۸	۵/۷۵	-۵/۱۰	۰/۰۰۰
	پسر	۱۲/۸۱	۵/۴۸		
سازگاری سلامت	دختر	۸/۸۸	۴/۳۳	-۲/۵۴	۰/۰۱۱
	پسر	۷/۸۰	۴/۱۴		
سازگاری اجتماعی	دختر	۱۲/۲۳	۵/۵۶	۰/۱۳۵	۰/۸۹
	پسر	۱۲/۳۰	۵/۵۸		
سازگاری تحصیلی	دختر	۱۱/۳۶	۴/۵۱	-۰/۳۰	۰/۷۶
	پسر	۱۱/۲۲	۴/۶۹		
سازگاری کل	دختر	۵۷/۵۹	۱۹/۰۵	-۱/۸۶	۰/۰۶۳
	پسر	۵۳/۹۳	۲۰/۲۲		

با توجه به نتایج به دست آمده در جدول ۳ بین دانش آموزان دختر و پسر در سازگاری هیجانی در سطح تفاوت معنادار ($T = -1/86$ و $P < 0/01$)، وجود دارد. در حالیکه در سایر مؤلفه‌های سازگاری، بین دختران و پسران تفاوت معناداری مشاهده نمی‌شود.

بحث و نتیجه گیری

سازگاری شامل آن دسته از پاسخهای فرد است که باعث سازش موثر و هماهنگی وی با موقعیتی می‌شود که در آن قرار دارد. بنابراین دستیابی به یک حد مطلوب از سازگاری می‌تواند دستیابی فرد را به خواسته‌ها، آرمانها و اهدافش تسهیل نماید. یکی از اهداف نوجوانان موفقیت تحصیلی است. بررسی رابطه‌ی پیشرفت تحصیلی و مؤلفه‌های سازگاری، نتایج پژوهش حاضر نشان داد که بین پیشرفت تحصیلی و سازگاری در خانه دانش آموزان دختر ارتباط معناداری وجود دارد. این یافته با نتایج پژوهش ساقی و رجایی (۱۳۸۷) و زهراکار (۱۳۸۳) همخوانی دارد. نتایج برخی پژوهشها نشان می‌دهد بین ادراک نوجوانان از عملکرد کلی خانواده با سازگاری آنان ارتباط معناداری وجود دارد. عملکرد سازگار خانواده‌ها، سازگاری نوجوانان را به همراه خواهد داشت (ساقی و رجایی، ۱۳۸۷؛ رجایی،

چهاردولی، و عطاری، ۱۳۸۶). بین ادراک پسران و دختران درباره‌ی روابط خانواده تفاوت معناداری وجود دارد و ادراک دختران بهتر از پسران است (ساقی و رجایی، ۱۳۸۷). هر اندازه میزان اعتماد و ارتباط بین والدین و فرزندان بیشتر باشد، سازگاری آنان نیز بیشتر خواهد بود (واحدی و مرادی، ۱۳۸۸). این امر می‌تواند در پیشرفت تحصیلی نوجوانان سهم بسزایی داشته باشد. پژوهشها نشان داده اند که حمایت عاطفی خانواده (پولاک و لمبورن، ۲۰۰۶) و روابط والدین - فرزندان (محبی نورالدین وند، مشتاقی، و شهبازی، ۱۳۹۰) با پیشرفت تحصیلی آنان ارتباط معناداری دارد. از این رو چنانچه والدین از تجربه‌های عاطفی و هیجانی فرزندان خود حمایت کنند، میزان محبوبیت، خود پنداشت مثبت و رفتارهای اجتماعی مثبت در آنان افزایش یافته و مشکلات روانشناختی و رفتاری در فضای خانه و مدرسه کاهش می‌یابد.

همچنین نتایج پژوهش حاضر نشان داد که بین پیشرفت تحصیلی و سازگاری تحصیلی دانش آموزان دختر و پسر ارتباط معناداری وجود دارد. این یافته با نتایج پژوهش خدادوست و کریمی (۱۳۸۹)، عبدالله و همکاران (۲۰۰۹)، بیکر (۲۰۰۶)، زهراکار (۱۳۸۳) و فنونی (۱۳۸۰) همسو می‌باشد. سازگاری تحصیلی به عنوان انطباق با محیط مدرسه، معلمان، همکلاسیها، مواد آموزشی، محتوای دروس، داشتن علاقه به آموزش و توجه به دروس تعریف شده است (امین خندقی و فراست، ۲۰۱۱). پژوهشها نشان داده اند عوامل متعددی در سازگاری تحصیلی دانش آموزان نقش دارند. ادراک دانش آموزان از جنبه‌های متفاوت فضای مدرسه نظیر ناهمخوانی و اختلاف نظر با عوامل مدرسه، رقابت با سایر دانش آموزان در ایجاد مشکلات رفتاری آنان سهم بسزایی دارد (لوکاس و مورفی، ۲۰۰۷). پذیرش ویژگیهای فردی دانش آموزان توسط معلم (مرکر و دی روسیر، ۲۰۰۸)، کیفیت ارتباط معلم - دانش آموز (بیکر، ۲۰۰۶) و پذیرش اجتماعی همسالان از جنبه‌های مهم سازگاری دانش آموزان است (مرکر و دی روسیر، ۲۰۰۸؛ هیون، سیاروچی، و ویال، ۲۰۰۸؛ بوهرس، ۲۰۰۵). دانش آموزانی که تصور می‌کنند حمایت بسیاری را از سوی شبکه اجتماعی (والدین، دوستان و معلمان) دریافت می‌کنند، بیشتر از رفتارهای مشکل آفرین اجتناب می‌کنند، از مدرسه احساس رضایت بیشتری داشته، احساس خودکارآمدی بیشتری دارند، ساعات زیادی را برای مطالعه صرف می‌کنند و نمرات بالاتری به دست می‌آورند (روزنفیلد، ریچمن، باون، ۲۰۰۰). بنابراین می‌توان گفت پیامدهای تحصیلی مثبت هنگامی افزایش می‌یابد که عوامل مختلف آموزشی نظیر عوامل فیزیکی، رفتاری و ارتباطی زمینه‌ی مساعدی را برای سازگاری دانش آموزان فراهم سازد.

یافته‌ی دیگر پژوهش حاضر این بود که نشان داد بین سازگاری هیجانی دختران و پسران تفاوت معناداری وجود دارد. پسران سازگاری هیجانی بالاتری نسبت به دختران دارند. این یافته با نتایج

پژوهشهای افشار نیاکان (۱۳۸۱) و میکائیلی منبع (۱۳۸۹) همخوانی دارد. سازگاری هیجانی را می‌توان شامل سلامت روانی خوب، رضایت از زندگی شخصی و هماهنگی میان احساسات، فعالیتها و افکار دانست. به عبارت دیگر، سازگاری هیجانی یعنی مکانیزم‌هایی که توسط آنها فرد ثبات هیجانی پیدا می‌کند (صفوی و همکاران، ۱۳۸۸). نتایج برخی پژوهش‌ها نشان داده است که دختران در مقایسه با پسران مشکلات عاطفی بیشتری دارند. افرادی که دارای همبستگی خانوادگی بیشتری می‌باشند از مشکلات عاطفی کمتری رنج می‌برند. به عبارت دیگر هرچه فرد از نوع روابط حاکم بر خانواده‌ی خود، روابط والدین و سبک‌های رفتاری آنان احساس رضایت بیشتری داشته باشد، از لحاظ عاطفی کمتر دچار مشکل بوده و سازگارتر خواهد بود. همبستگی خانوادگی به ویژه برای دختران عاملی مؤثر در کاهش مشکلات هیجانی و عاطفی محسوب می‌شود (سامانی و رضویه، ۱۳۸۶).

تغییرات ناگهانی و گسترده‌ای که در تمامی جنبه‌های زندگی نوجوانان ایجاد می‌شود، مرحله‌ای بحرانی را ایجاد می‌کند که طبعاً مشکلات و ناسازگاری‌هایی را به همراه خواهد داشت (نوری قاسم آبادی و محمدخانی، ۱۳۷۹). از این رو با توجه به نتایج پژوهش حاضر مبنی بر اهمیت مجموعه عوامل خانوادگی و آموزشی مرتبط با سازگاری و پیشرفت تحصیلی، می‌توان گفت که سازگاری نوجوانانی نوع واکنش آگاهانه یا نا آگاهانه در مقابل بزرگسالان و محیط بوده با شرایط خانواده، ساختارهای آموزش و پرورش، برنامه‌های تحصیلی، توانایی معلمان در پذیرش و جذب دانش آموزان ارتباط دارد. بسیاری از ناسازگاریها در فضای خانه و مدرسه می‌تواند پیامدهای زیانباری در زمینه‌های مختلف به ویژه تحصیل داشته باشد. بنابراین، از یک سو شناخت ویژگیهای نوجوانان جهت پیشگیری از مشکلات و نابهنجاریهای رفتاری توسط خانواده‌ها، مسوولان مدارس و برنامه ریزان آموزشی ضروری است و از سوی دیگر لازم است با ارائه‌ی اطلاعات و آگاهیهای لازم به نوجوانان، آنان در کسب مهارتهای سازگاری راهنمایی و هدایت شوند.

منابع الف) فارسی

۱. افشار نیاکان، صفورا. (۱۳۸۱). "بررسی و مقایسه‌ی سازگاری عاطفی، اجتماعی و آموزشی در دانش آموزان دختر و پسر رشته‌های ریاضی، تجربی و انسانی." پایان نامه‌ی کارشناسی ارشد مشاوره. دانشگاه الزهرا.
۲. آذین، احمد، و موسوی، سید محمود. (۱۳۹۰). "بررسی نقش عوامل آموزشگاهی بر سازگاری اجتماعی دانش آموزان مقطع متوسطه‌ی شهرستان فریدونشهر." *جامعه‌شناسی کاربردی*، ۲۲ (۱)، ۱۸۳-۲۰۰.
۳. خدادوست، مصطفی، کریمی، رمضان. (۱۳۸۹). "سازگاری تحصیلی دانشجویان." *مجموعه مقالات پنجمین سمینار سراسری بهداشت روانی دانشجویان*. تهران، ۲۳ و ۲۲ اردیبهشت ۱۳۸۹.
۴. رجیبی، غلامرضا، چهاردولی، حجت اله، و عطاری، یوسفعلی. (۱۳۸۶). بررسی عملکرد خانواده و جو روانی - اجتماعی کلاس با ناسازگاری دانش آموزان دبیرستانی شهرستان ملایر. *مجله علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه شهید چمران اهواز*، سال چهاردهم، دوره ۳، شماره ۲ و ۱، ۱۲۸-۱۱۳.
۵. رحیمیان بوگر، اسحق، حبیبی عسگرآباد، مجتبی، و بشارت، محمدعلی. (۱۳۸۶). بررسی تأثیر شیوه‌های جرأت ورزی بر سازگاری اجتماعی. *فصلنامه نوآوریهای آموزشی*، سال ششم، شماره ۲۳، ۵۴-۲۹.
۶. روشنایی، مهرناز. (۱۳۸۹). "تأثیر عوامل فردی و خانوادگی بر سازگاری دانشجویان با محیط دانشگاه." *فصلنامه‌ی پژوهش در برنامه ریزی و آموزش عالی*، شماره ۵۵، ۴۳-۱۹.
۷. زکی، محمدعلی. (۱۳۸۹). "سازگاری جوانان با دانشگاه و رابطه‌ی آن با حمایت اجتماعی (بررسی موردی دانشجویان دختر و پسر دانشگاه اصفهان)." *فصلنامه پژوهش جوانان، فرهنگ و جامعه*، شماره ۴، ۱۳۰-۱۰۷.
۸. زهراکار، کیانوش. (۱۳۸۳). "بررسی رابطه‌ی جنبه‌های مختلف سازگاری و عملکرد تحصیلی دانش آموزان دبیرستانی استان لرستان." پایان نامه‌ی کارشناسی ارشد روانشناسی. دانشگاه علامه طباطبایی.
۹. ساقی، محمدحسین، رجایی، علیرضا. (۱۳۸۷). رابطه‌ی ادراک نوجوانان از عملکرد خانواده با سازگاری آنها. *اندیشه و رفتار*، دوره ۳، شماره ۱۰، ۷۱-۸۲.
۱۰. سامانی، سیامک، و رضویه، اصغر. (۱۳۸۶). "رابطه‌ی همبستگی خانوادگی و استقلال عاطفی با مشکلات عاطفی. پژوهش در سلامت روانشناختی"، دوره‌ی اول، شماره ۱، ۳۷-۳۰.

۱۱. صفوی، محبوبه، موسوی لطفی، سیده مریم، و لطفی رضا. (۱۳۸۸). "بررسی همبستگی بین هوش هیجانی و سازگاری عاطفی واجتماعی در دانش آموزان دختر پیش دانشگاهی شهرتهران درسالتحصیلی ۸۷-۱۳۸۶". پژوهنده، سال چهاردهم، شماره ۵، ۲۶۱-۲۵۵.
۱۲. عمید نیا، الهام، نیسی، عبدالکاظم، سودانی، منصور. (۱۳۸۹). "ابراز وجود و میزان سازگاری فردی - اجتماعی در دانشجویان دختر". اندیشه و رفتار، دوره ۵، شماره ۱۷، ۴۶-۳۷.
۱۳. فتحی آشتیانی، علی. (۱۳۸۸). *آزمونهای روانشناختی: ارزشیابی شخصیت و سلامت روان*. تهران: بعثت.
۱۴. فنونی، طلعت السادات. (۱۳۸۰). "بررسی رابطه‌ی خودپنداره و سازگاری اجتماعی با پیشرفت تحصیلی دختران سال اول متوسطه‌ی منطقه‌ی ۱۰ آموزش و پرورش تهران". پایان نامه‌ی کارشناسی ارشد روانشناسی تربیتی. دانشگاه تربیت معلم تهران.
۱۵. محبی نورالدین وند، محمدحسین، مشتاقی، سعید، و شهبازی، مسعود. (۱۳۹۰). "رابطه‌ی بین جو عاطفی خانواده با رشد مهارتهای اجتماعی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دختر و پسر پایه‌های چهارم و پنجم ابتدایی شهرستان مسجد سلیمان". پژوهش در برنامه ریزی درسی، سال هشتم، دوره ۲، شماره ۳۰، ۹۳-۸۴.
۱۶. مظاهری، اکرم. (۱۳۸۲). "بررسی تأثیر آموزش گروهی عزت نفس به شیوه‌ی رفتاری و رفتاری - شناختی بر سازگاری اجتماعی دانشجویان ساکن خوابگاه دانشگاه اصفهان". پایان نامه‌ی کارشناسی ارشد مشاوره. دانشگاه اصفهان.
۱۷. میکائیلی منبع، فرزانه. (۱۳۸۹). "رابطه‌ی سبکهای هویت، تعهد هویت و جنسیت با سازگاری دانشجویان با دانشگاه". *مطالعات روانشناختی*، دوره ۶، شماره ۲، ۱۷-۱.
۱۸. نوری قاسم آبادی، ربابه، و محمد خانی، پروانه. (۱۳۷۹). *برنامه آموزش مهارتهای زندگی*. تهران: انتشارات معاونت امور فرهنگی و پیشگیری سازمان بهزیستی کشور.
۱۹. واحدی، شهرام، و مرادی، سمانه. (۱۳۸۸). "رابطه‌ی سبکهای دلبستگی پدر و مادر با سازگاری هیجانی، رفتاری و اجتماعی در دانشجویان غیر بومی سال اول". *اصول بهداشت روانی*، سال یازدهم، شماره ۳، ۲۳۲-۲۲۳.

1. Abdullah, M.C., Elias, H., Mahyuddin, R., & Uli, J. (2009). Adjustment amongst first students in a Malaysian university. *European Journal of Social Sciences*, 8(3), 496-505.
2. Baker, J.A. (2006). Contributions of teacher-child relationships to positive school adjustment during elementary school. *Journal of School Psychology*, 44, 211-229.
3. Amin Khandaghi, M. & Farasat, M. (2011). The effect of teacher's teaching style on students' adjustment, *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 15, 1391-1394.
4. Baker, S.R. (2003). A prospective longitudinal investigation of social problemsolving appraisals on adjustment to university, stress, health, and academic motivation and performance. *Personality and Individual Differences*, 35, 569-591.
5. Buhs, E.S. (2005). Peer rejection, negative peer treatment, and school adjustment: Self-concept and classroom engagement as mediating processes. *Journal of School Psychology*, 43, 407-424.
6. Cazan, A.M. (2012). Self-regulated learning strategies-predictors of academic adjustment. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 33, 104-108.
7. Cemalcilar, Z., Falbo, T., & Stapleton, L. M. (2005). Cyber communication: A new opportunity for international students' adaptation? *International Journal of Intercultural Relations*, 29, 91-110.
8. Chen, X., Rubin, K.H., & Li, D. (1997). Relation between academic achievement and social adjustment: Evidence from Chinese children. *Developmental Psychology*, 33(3): 518-525.
9. Conger, R. D., Ge, X., Elder Jr, G. H., Lorenz, F. O., & Simons, R. L. (1994). Economic stress, coercive family process, and developmental problems of adolescents. *Child Development*, 65, 541-561.
10. DeRosier, M.E., & Mercer, S.H. (2009). Perceived behavioral atypicality as a predictor of social rejection and peer victimization: implications for emotional adjustment and academic achievement. *Psychology in the Schools*, 46(4), 375-387.

11. Florsheim P.W. (1993) Family and cultural factors in the psychosocial adjustment of chinese adolescent immigrant. Northwestern university. DAI-B. 54/07, p.3851.
12. Heaven, P.C.L., Ciarrochi, J., & Vialle, W. (2008). Self-nominated peer crowds, school achievement, and psychological adjustment in adolescents: Longitudinal analysis. *Personality and Individual Differences*, 44, 977–988.
13. Jiménez, L., Dekovic, M., & Hidalgo, V. (2009). Adjustment of school-aged children and adolescents growing up in at-risk families: Relationships between family variables and individual, relational and school adjustment. *Children and Youth Services Review*, 31, 654–661.
14. Kuperminc, G.P., Darnell, A.J., & Alvarez-Jimenez, A. (2008). Parent involvement in the academic adjustment of Latino middle and high school youth: Teacher expectations and school belonging as mediators. *Journal of Adolescence*, 31, 469–483.
15. Lazarus, R. S., & Folkman, S. (1984). Stress, appraisal, and coping. New York: McGraw-Hill.
16. Lent, R.W., Taveira, M.C., Sheu, H-B., & Singley, D. (2009). Social cognitive predictors of academic adjustment and life satisfaction in Portuguese college students: A longitudinal analysis. *Journal of Vocational Behavior*, 74, 190–198.
17. Loukas, A., & Murphy, J.L. (2007). Middle school student perceptions of school climate: Examining protective functions on subsequent adjustment problems. *Journal of School Psychology*, 45, 293–309.
18. Mercer, S.H., & DeRosier, M.E. (2008). Teacher preference, peer rejection, and student aggression: A prospective study of transactional influence and independent contributions to emotional adjustment and grades. *Journal of School Psychology*, 46, 661–685.
19. Nell, R.D. (2005). Stress, coping resources and adjustment of married mothers in the teaching profession. Dissertation of MA in Counselling Psychology. The Nelson Mandela Metropolitan University.
20. Pallock, L.L., & Lamborn, S.D. (2006). Beyond parenting practices: Extended kinship support and the academic adjustment of African-American and European-American teens. *Journal of Adolescence*, 29, 813–828.

21. Reed-victor, E. (2004). Individual differences and early school adjustment: Teacher appraisals of young children with special needs. *Early Child Development and Care*, 174 (1), 59-79.
22. Rosenfeld, L.B., Richman, J.M., & Bowen, G.L.(2000). Social Support Networks and School Outcomes: The Centrality of the Teacher. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 17(3),205-226.
23. Slobodskaya, H.R. ,Safronova, M.V., &Windle, M.(2005).Personality temperament and adolescent adjustment in modern Russia. *Personality and Individual Differences*,39,167-178.
24. Taylor, R.D., & Lopez, E.I.(2005). Family management practice, school achievement, and problem behavior in African American adolescents: Mediating processes. *Applied Developmental Psychology*, 26,39-49.
25. Wang, C. D., & Mallinckrodt, B. (2006). Acculturation, attachment, and psychosocial adjustment of Chinese/Taiwanese international students. *Journal of Counseling Psychology*, 53(4), 422-433.
26. Zhang, J., & Goodson, P.(2011).Acculturation and psychosocial adjustment of Chinese international students: Examining mediation and moderation effects. *International Journal of Intercultural Relations*, 35 ,614- 627.